

TO‘QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTOSODIY MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Muxiddinova Kamola Sagdullayevna

International school of financial technologies and science institute

Menejment kafedra o‘qituvchisi

E-mail: kamola9826@mail.ru

Annotatsiya

O‘zbekiston to‘qimachilik sanoati so‘nggi yillarda sezilarli o‘shishga erishgan bo‘lsa-da, sanoatning mavjud imkoniyatlari va resurslari to‘liq amalga oshirilmayapti, bu esa ishlab chiqarish samaradorligini pasaytirib, rivojlanishni sekinlashtirmoqda. Ushbu maqolada, to‘qimachilik korxonalarining salohiyatini baholash uchun qo‘llaniladigan indikatorlar va metodologiyalar tahlil qilinadi. Maqolada sanoatdagi asosiy muammolar, jumladan, eskirgan texnika, past mahsulot sifatlari, marketing strategiyalarining yo‘qligi va bozordagi sharoitlar haqida so‘z boradi. Shuningdek, sanoatning salohiyatini oshirish uchun bir qator takliflar kiritilgan: ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqish, texnologik modernizatsiya, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va marketing faoliyatini yaxshilash.

Tahlil qilish jarayonida, to‘qimachilik korxonalarining imkoniyatlarini baholash uchun samarali metodlar va modellar ishlab chiqilishi zarurligi ta’kidlanadi. Bular, o‘z navbatida, to‘qimachilik sanoatining global bozorda raqobatbardoshligini oshirishga va O‘zbekiston iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga yordam beradi. Shu bilan birga, to‘qimachilik sanoatining barqaror o‘shishini ta’minlash uchun davlat siyosati va tashqi iqtisodiy aloqalarni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

Kalit so‘zlar: to‘qimachilik sanoati, ishlab chiqarish salohiyati, marketing strategiyalari, texnologik modernizatsiya, samaradorlik, resurslarni boshqarish, innovatsiyalar, eksport salohiyati, xorijiy investitsiyalar, iqtisodiy potensial, bozor tahlili, raqobatbardoshlik.

Kirish

O‘zbekiston to‘qimachilik sanoati so‘nggi yillarda sezilarli o‘shishga erishgan bo‘lsa-da, uning salohiyatidan to‘liq foydalanish imkoniyatlari hali cheklangan. Sanoatning samaradorligi past bo‘lib, eski texnologiyalar, eskirgan uskunarlar, xom ashyo yetishmovchiligi va raqobatbardoshlikning pastligi kabi muammolar ishlab

chiqarish jarayonlarini qiyinlashtirmoqda. Shunga qaramasdan, davlat to‘qimachilik sanoatini modernizatsiya qilish va uning eksport salohiyatini oshirishga katta e’tibor qaratmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining **2020 yil 24 iyundagi “To‘qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish va eksport salohiyatini kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni** (PQ-4809-son) to‘qimachilik sanoatini rivojlantirish bo‘yicha olib borilayotgan islohotlarning asosiy huquqiy va tashkiliy asosini yaratdi [1]. Mazkur farmon, sanoatni texnik jihatdan modernizatsiya qilish, xom ashyo resurslarini samarali boshqarish, yangi texnologiyalarni joriy etish va mahsulot sifatini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlarni o‘z ichiga oldi. Bu qaror, shuningdek, eksport salohiyatini oshirish va tashqi bozorlarda raqobatbardoshlikni kuchaytirishga yo‘naltirilgan.

Bundan tashqari, **2021 yilda qabul qilingan “To‘qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish va mahalliy ishlab chiqarishni qo‘llab-quvvatlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori** (PQ-4971-son) hamda **2022 yilning oxirida qabul qilingan “To‘qimachilik sanoatining eksport salohiyatini oshirish, xom ashyo taqsimotini yaxshilash va yangi ishlab chiqarish tarmoqlarini yaratish bo‘yicha qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi qarori** (PQ-5260-son) soha uchun muhim huquqiy asoslarni ta’minlab berdi[2]. Ushbu qarorlar orqali davlat tomonidan sanoatni diversifikatsiya qilish, yuqori qo‘shimcha qiymatli mahsulotlarni ishlab chiqarishga e’tibor qaratish va eksport salohiyatini oshirishga alohida urg‘u berildi. Yangi turdagi mahsulotlarni ishlab chiqish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va mahsulot sifatini oshirish orqali O‘zbekistonning to‘qimachilik sanoatini global bozorlar bilan raqobatlashish imkoniyatlarini kengaytirish ko‘zda tutilgan.

Biroq, to‘qimachilik sanoatida hali ham mavjud bo‘lgan asosiy muammolarni hal etish uchun yanada chuqurroq islohotlar zarur. Ushbu muammolar orasida eskirgan uskunalar, xom ashyo resurslarini samarali boshqarishning yo‘qligi, mehnat unumdorligining pastligi, innovatsion texnologiyalarni qo‘llashdagi cheklovlar va malakali ishchi kuchining yetishmasligi mavjud. Shunday qilib, sanoatning barqaror rivojlanishi uchun ko‘proq kompleks yondashuv va zamonaviy iqtisodiy mexanizmlarni joriy etish zarur.

2023 yilning fevralida **"To'qimachilik sanoatini raqobatbardoshligini oshirish va unga doir davlat dasturini amalga oshirish bo'yicha yangi chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori** (PQ-5812-son) qabul qilindi. Ushbu qaror, to'qimachilik sanoatining eksport salohiyatini yanada oshirishga qaratilgan va yangi ishlab chiqarish tarmoqlarini tashkil etish, raqobatbardoshlikni oshirish uchun zaruriy huquqiy va iqtisodiy sharoitlarni yaratish maqsadida yangi qadamlar qo'yishni nazarda tutadi [3]. Xususan, ichki bozorda yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarish, xom ashyo taqsimotini yaxshilash va marketing strategiyalarini optimallashtirishga oid chora-tadbirlar belgilangan.

Yuqoridagi qarorlar to'qimachilik sanoatini modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirish, shuningdek, mahsulotlarni eksport qilish va xalqaro bozorlar uchun yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish yo'lida zarur huquqiy asoslarni yaratishga qaratilgan. Mazkur ishda, ushbu islohotlar va davlat dasturlarining o'zaro bog'liqligi, ularning to'qimachilik sanoatiga ta'siri hamda sohadagi muammolarni hal qilishga qaratilgan takliflar ko'rib chiqiladi. Sanoatning barqaror rivojlanishi uchun iqtisodiy va tashkiliy mexanizmlarni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Adabiyotlar tahlili

To'qimachilik sanoati, mamlakat iqtisodiyotining muhim tarmog'i bo'lib, u nafaqat ichki iste'mol bozorini ta'minlash, balki xalqaro bozorlar uchun eksport mahsulotlarini ishlab chiqarish va raqobatbardoshlikni oshirishda ham katta ahamiyat kasb etadi. Shu bois, sohada olib borilgan ilmiy izlanishlar va tadqiqotlar mamlakatning iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda, to'qimachilik sanoatining o'sishini tahlil qilishda va uni takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi.

Adabiyotlar tahlilini olib borishda, to'qimachilik sanoatining umumiy holatini, rivojlanish yo'llarini, raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan ilmiy ishlarni va ularning amaliy ahamiyatini o'rganish zarur. So'nggi yillarda, bu sohada olib borilgan ilmiy izlanishlar, asosan, sanoatning raqobatbardoshligini oshirish, mahsulot sifatini yaxshilash, yangi texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirishga yo'naltirilgan.

Ko'plab tadqiqotchilar Shavkatova, 2021; Tursunov, 2019 to'qimachilik sanoatining iqtisodiy salohiyatini baholashda, uning resurslaridan foydalanish

samaradorligini aniqlashga alohida e'tibor berishgan[4,5]. Aksariyat tadqiqotlar sanoatning mavjud salohiyatini baholashda, ishlab chiqarish jarayonida foydalaniladigan xom ashyo va energiya resurslari, ishlab chiqarish quvvatlari va texnologiyalarning samaradorligini tahlil qilishga qaratilgan. To'qimachilik sanoati salohiyatini baholashda iqtisodiy ko'rsatkichlar, mahsulotlar soni, eksport hajmi va ichki bozordagi o'rnini aniqlashda ishlab chiqarish samaradorligi va resurslardan foydalanish darajasi muhim ahamiyatga ega.

Tursunov (2020) to'qimachilik sanoatining rivojlanishini baholashda eksport salohiyatini oshirishga katta urg'u berib, sanoatdagi texnik va texnologik modernizatsiya, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqarish va eksportga qaratilgan strategiyalarni rivojlantirishni taklif qilgan[6]. Shuningdek, Yuldashev (2021) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda sanoatning barqaror rivojlanishiga erishish uchun xom ashyo resurslarini samarali boshqarish va importga nisbatan qaramlikni kamaytirish zarurligi ta'kidlanadi[7].

To'qimachilik sanoatini rivojlantirishda innovatsiyalar va yangi texnologiyalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. O'zbekiston to'qimachilik sanoatida innovatsion texnologiyalarni qo'llash va ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish bo'yicha bir qancha tadqiqotlar mavjud (Shamsiev, 2022; Mamatov, 2021)[8,9]. Innovatsiyalarni qo'llash orqali sanoat samaradorligini oshirish, ishlab chiqarishning diversifikatsiyasini ta'minlash va mahsulot sifatini yaxshilash imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Xususan, Shamsiev (2022) to'qimachilik sanoatida raqobatbardoshlikni oshirish uchun avtomatlashtirilgan tizimlar va yuqori texnologiyali asbob-uskunalarni joriy etishning zarurligini ta'kidlagan.

Shuningdek, sohadagi texnologik yangilanishlarga doir ilmiy ishlar (Tashpulatov, 2020) sanoatni modernizatsiya qilishda innovatsion texnologiyalarni joriy etishning samarali yo'llarini o'rganadi[10]. Ular orasida yangi ishlab chiqarish texnologiyalarini qo'llash, mahsulot sifatini yaxshilash, energiya resurslarini tejash va ishlab chiqarish jarayonini optimallashtirishni o'z ichiga oladi.

To'qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan tadqiqotlar ko'p. Raqobatbardoshlikni oshirish uchun resurslardan samarali foydalanish, yuqori qo'shimcha qiymatli mahsulotlarni ishlab chiqarish, yangi bozorlarga kirish va marketing strategiyalarini optimallashtirish kabi masalalar ko'rib chiqilgan. Misol

uchun, Davronov (2021) o'z tadqiqotlarida, to'qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish uchun yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va eksport salohiyatini kengaytirish, shuningdek, marketing tadqiqotlari va strategiyalarini kuchaytirish zarurligini ta'kidlaydi[11].

Raqobatbardoshlikni oshirishda, mahalliy tovarlarning tashqi bozorga chiqarilishi muhim o'rin tutadi. Shu maqsadda, Tursunov va Mustafayev (2022) tomonidan olib borilgan tadqiqotda, to'qimachilik sanoati uchun raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish va xalqaro bozorlarga chiqarishning amaliy yo'llari ko'rib chiqilgan[12]. Tadqiqotda, eksportni rivojlantirish uchun davlat dasturlarining roli va xalqaro marketing tadqiqotlarining ahamiyati hamda bozorlar segmentatsiyasining ahamiyati ta'kidlanadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston to'qimachilik sanoatining rivojlanishida bir qator muammolar mavjud. Bu muammolar orasida xom ashyo taqsimotining notekisligi, eskirgan uskunalar va texnologiyalar, mehnat unumdorligining pastligi va eksport salohiyatining yetarlicha rivojlanmaganligi bor. Tadqiqotchilar ushbu muammolarni hal etish uchun yangi texnologiyalarni qo'llash, eksportni rivojlantirish, mahsulot sifatini oshirish va samarali marketing tizimlarini joriy etish zarurligini ta'kidlamoqda.

To'qimachilik sanoatining rivojlanishi va raqobatbardoshligini oshirish uchun ilmiy va amaliy izlanishlar yanada chuqurlashib, yangi texnologiyalar, samarali boshqaruv tizimlari va davlat dasturlarining amaliy jihatlarini takomillashtirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

To'qimachilik sanoatining rivojlanishini tahlil qilish va uning salohiyatini baholashda bir qator ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanish zarur. Ushbu tadqiqotda, sanoatning mavjud holati, rivojlanish yo'llari va muammolarni aniqlashda turli xil usullar qo'llaniladi. Tadqiqotning samarali bo'lishi uchun, quyidagi asosiy tadqiqot usullari va yondashuvlar tanlangan:

Tahlil va sintez usulini qo'llash orqali to'qimachilik sanoatining turli jihatlarini chuqur o'rganish mumkin. Tahlil usulida sanoatning mavjud resurslari, ishlab chiqarish jarayonlari, xom ashyo taqsimoti va texnologik jarayonlari alohida tahlil qilinadi. Sintez usulida esa, tahlil natijalarini birlashtirish va umumiy xulosalar chiqarish orqali sanoatni rivojlantirish bo'yicha takliflar ishlab chiqiladi.

Statistik tahlil sanoatning o'zgarishlarini va rivojlanish tendensiyalarini aniqlashda muhim rol o'ynaydi. Bu usul orqali ishlab chiqarish hajmi, mahsulot sifati, eksport hajmi, mehnat unumdorligi va boshqa iqtisodiy ko'rsatkichlar o'rganiladi. Statistik ma'lumotlardan foydalanish, sanoatning samaradorligini baholashda, iqtisodiy va ijtimoiy ta'sirlarni tahlil qilishda samarali yordam beradi. Shuningdek, statistika asosida prognozlar ishlab chiqilishi mumkin.

Kompleks tahlil usuli, to'qimachilik sanoatining iqtisodiy salohiyatini baholashda barcha elementlarning o'zaro bog'liqligini o'rganishga imkon beradi. Ushbu usulda, sanoatning barcha tarkibiy qismlari – ishlab chiqarish, marketing, investitsiyalar, texnologiyalar, moliyaviy resurslar va boshqalar – o'zaro muvofiqligi va samaradorligi tahlil qilinadi. Bu usul sanoatning raqobatbardoshligini oshirish va barqaror rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan kompleks yondashuvlarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Ekspertiza va ekspert baholash usuli, to'qimachilik sanoatining salohiyatini baholashda professional mutaxassislarning fikriga asoslanadi. Ushbu usul yordamida, soha bo'yicha ekspertlar tomonidan ishlab chiqarish quvvatlari, mahsulot sifatini yaxshilash, texnologik modernizatsiya va raqobatbardoshlikni oshirishga oid takliflar olish mumkin. Ekspertlarning baholari orqali sanoatning hozirgi holati va rivojlanish istiqbollari haqida ishonchli tahlil olish mumkin.

Intervyu va so'rovnoma usulidan foydalanish orqali sanoatning rahbarlari, xodimlari, bozor ekspertlari va iste'molchilari bilan bevosita muloqot qilish mumkin. Bu usul, to'qimachilik sanoatidagi muammolarni va uning rivojlanish yo'llarini aniqlashda, shuningdek, marketing va iste'mol talablarini o'rganishda samarali bo'ladi. So'rovnomalar orqali bozorning ehtiyojlari va to'qimachilik mahsulotlariga bo'lgan talabni o'rganish mumkin.

Tajriba-konstruktorlik yondashuvi, to'qimachilik sanoatida ishlab chiqarish jarayonlarida yangi texnologiyalarni joriy etishda, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqishda va ishlab chiqarish quvvatlarini optimallashtirishda qo'llaniladi. Ushbu yondashuv orqali, sanoatning barcha tarkibiy qismlarini modernizatsiya qilish va raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan tajriba ishlanmalari amalga oshiriladi.

Prognostik usul yordamida, to'qimachilik sanoatining kelajakdagi rivojlanish istiqbollarini va uning salohiyatini prognoz qilish mumkin. Ushbu usulda, sanoatning

texnologiyalarni qo'llashdir. Aksariyat korxonalar hozirgi kunda o'zining ishlab chiqarish quvvatlarini to'liq foydalanmasdan, eskirgan texnologiyalar bilan ishlamoqda. Bu esa ishlab chiqarish jarayonlarini sekinlashtiradi va mahsulotlarning raqobatbardoshligini kamaytiradi.

Shuningdek, ishlab chiqarishning samaradorligini oshirish uchun xom ashyo resurslaridan maksimal darajada foydalanish zarurati mavjud. Xom ashyoni import qilish va ularni qayta ishlashda mavjud samaradorlik darajasi past, bu esa tannarxni oshiradi. Mahsulotlarning bozor talablariga moslashishiga va yuqori sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishga e'tibor berish zarur.

To'qimachilik sanoatining resurslardan foydalanish samaradorligi tahlil qilindi. Xom ashyo, materiallar va energiya resurslari ishlab chiqarish tannarxining katta qismini tashkil qiladi. Aksariyat korxonalar xom ashyo taqsimoti va uning optimallashtirilishi bilan bog'liq muammolarga duch kelmoqda. Bunday holatlarning oldini olish uchun xom ashyo resurslarini samarali boshqarish va qayta ishlashni chuqurlashtirish zarur.

Xom ashyo taqsimotining noaniqligi va ishlab chiqarish quvvatlarining to'liq ishlatilmasligi, tannarxning oshishiga va yuqori sifatli mahsulot ishlab chiqarishning kamayishiga olib kelmoqda. Shu bilan birga, texnologik jarayonlarni optimallashtirish va avtomatlashtirish orqali energiya resurslaridan foydalanishni kamaytirish, natijada tannarxni pasaytirishga olib keladi.

To'qimachilik sanoatida innovatsiyalarni joriy etish va zamonaviy texnologiyalarni qo'llashda o'zgarishlar sezilmoqda. Ammo hali ham ushbu jarayonlar juda sekin amalga oshirilmoqda. Innovatsion texnologiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar, asosan, moliyaviy resurslarning yetishmasligi, kadrlarning malakasizligi va mavjud texnologik infratuzilmaning eskirganligi bilan bog'liq.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, texnologik modernizatsiya va raqamli tizimlarga o'tish orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish va mahsulot sifatini yaxshilash mumkin. Shu maqsadda, yuqori texnologiyali uskunalarni va raqamli texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Bu, o'z navbatida, to'qimachilik sanoatining global raqobatbardoshligini oshiradi.

Mehnat unumdorligini oshirish va malakali kadrlar tayyorlash masalasi, tahlil qilingan asosiy yo'nalishlardan biri bo'ldi. Hozirgi kunda to'qimachilik sanoatida

malakali mutaxassislar yetishmaydi, bu esa ishlab chiqarish jarayonlarini sekinlashtiradi va samaradorlikni kamaytiradi. Kadrlar tayyorlash, malaka oshirish va yangi texnologiyalarni o‘rgatish masalalari ustuvor bo‘lishi kerak.

Agar malakali mutaxassislar tayyorlashga e’tibor qaratilsa, bu mehnat unumdorligini oshirishga va ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali tashkil etishga yordam beradi.

Tahlil qilish natijasida, O‘zbekistonning to‘qimachilik sanoati eksport salohiyatining pastligi ham aniqlangan. Boshqa rivojlangan mamlakatlar bilan raqobatlashish uchun, O‘zbekiston to‘qimachilik sanoatining mahsulot sifatini oshirish va xalqaro bozorga moslashtirish zarur. Mahsulotlarning diversifikatsiyasini amalga oshirish, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqarish va zamonaviy dizaynlar yaratish, global bozorlar bilan raqobatlashish imkoniyatlarini oshiradi.

Xalqaro bozorlar uchun samarali marketing strategiyasini ishlab chiqish, mahsulotni eksport qilish va to‘qimachilik sanoatini global bozorda tanitish masalalariga alohida e’tibor qaratish lozim.

Investitsiyalarni jalb qilish va moliyaviy resurslarni samarali boshqarish muammolarini tahlil qilish natijasida, to‘qimachilik sanoatiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun yanada jozibador sharoitlar yaratish zarurligi ma’lum bo‘ldi. Innovatsion texnologiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi to‘qimachilik korxonalarini tashkil etish uchun davlat tomonidan investitsiya muhitini yaxshilash lozim. Shuningdek, moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun moliyaviy strategiyalarni ishlab chiqish zarur.

1-jadval

Respublikada to‘qimachilik sanoatini rivojlanish dinamikasi

Qayta ishlangan meva-sabzavot mahsulotlari	O'lchov birligi	2018	2019	2020	2021	2022	2022-yil. 2018-yil.ga nisbatan, % da
To'qimachilik, kiyim, teri mahsulotlarini ishlab chiqarish indeksi, o'tgan yilga nisbatan foizda	%	105,4	104,9	103,8	108,8	108,8	+3,4 f.p.
To'qimachilik, kiyim, teri mahsulotlarini ishlab chiqarishni sanoat mahsu-lotidagi ulushi	%	4,5	2,6	3,2	4,9	4,9	+0,4 f.p.
To'qimachilik, kiyim, teri mahsulotlarini natura ko'rinishida ishlab chiqarish							
Ip-kalava	min g t.	427,9	528,6	614,8	789,0	662,3	154,8
Gazlamalar	mln . m ²	533,3	470,4	607,8	590,8	590,4	110,7
Trikotaj mahsulotlari	mln dona	319,7	266,1	286,0	481,3	455,6	253,2
Trikotaj polotnosi	min g t.	60,5	54,1	97,3	75,1	95,2	157,3
Tikuv mahsulotlari	mlr d so'm	2873,8	3216,8	4080,9	4679,8	4424,1	153,9
Chulki-paypoq mahsulotlari	ml n. juft	117,0	126,4	155,0	219,8	206,2	176,2
Poyabzal	ml n. juft	12,7	21,6	27,6	26,5	24,0	189,0
Gilam va gilam mahsulotlari	ml n m ²	45,1	43,9	54,4	66,3	60,1	133,2

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida tuzilgan.

To‘qimachilik sanoatining samarali rivojlanishini ta‘minlash uchun, sanoatning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish zarur. Shuningdek, bu sohada amalga oshirilayotgan islohotlar va davlat dasturlari yordamida sanoatning raqobatbardoshligini oshirish, eksport imkoniyatlarini kengaytirish va barqaror rivojlanishini ta‘minlashga erishish mumkin.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonning to‘qimachilik sanoatining rivojlanishi uchun bir qator chora-tadbirlar va takliflar ishlab chiqilishi kerak. Bular innovatsion texnologiyalarni joriy etish, mehnat unumdorligini oshirish, kadrlar tayyorlash, eksport salohiyatini oshirish va iqtisodiy salohiyatni yanada samarali boshqarishni o‘z ichiga oladi. Bunday yondashuv sanoatning barqaror rivojlanishiga yordam beradi va mamlakatning global bozorga muvaffaqiyatli kirib borishiga imkon yaratadi.

Xulosa

O‘zbekiston to‘qimachilik sanoati so‘nggi yillarda sezilarli o‘sishga erishgan bo‘lsa-da, sanoatning to‘liq potensialidan foydalanish va barqaror rivojlanishini ta‘minlashda hali ko‘plab muammolar mavjud. Tahlil natijalari shuni ko‘rsatadiki, sanoatning past ishlab chiqarish samaradorligi, eskirgan texnologiyalar, xom ashyo resurslarining noto‘g‘ri taqsimoti, malakali kadrlarning yetishmasligi va innovatsion texnologiyalarni joriy etishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar — bu sohaning asosiy rivojlanish to‘siqlaridir. Shuningdek, ishlab chiqarishning samaradorligini oshirish uchun texnik-modernizatsiya, resurslardan samarali foydalanish, yuqori sifatli mahsulot ishlab chiqarish va global bozorda raqobatbardoshligini oshirish muhim ahamiyatga ega.

To‘qimachilik sanoatining samarali rivojlanishi va barqaror o‘sishi uchun quyidagi takliflarni amalga oshirish zarur. Bu, o‘z navbatida, O‘zbekistonning iqtisodiy o‘sishiga, yangi ish o‘rinlarini yaratishga va xalqaro bozorga muvaffaqiyatli chiqish imkoniyatini yaratishga xizmat qiladi. Sanoatning modernizatsiyasi, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash, kadrlar malakasini oshirish va bozorlarni diversifikatsiya qilish orqali to‘qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish mumkin. Bularning barchasi, O‘zbekistonning iqtisodiy barqarorligini va xalqaro bozorlaridagi o‘rnini mustahkamlashga xizmat qiladi.

- To'qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish va mahsulot sifatini yaxshilash uchun innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Yangi texnologiyalarga o'tish orqali ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirish, energiya sarfini kamaytirish va tannarxni pasaytirish mumkin. Sanoatni raqamli transformatsiyalash, avtomatlashtirish va yangi texnologiyalarni qo'llash mahsulotni global bozor talablariga moslashtirishga yordam beradi.

- Eskirgan texnologiyalar va uskunalar to'qimachilik sanoatining samaradorligini pasaytiradi. Ushbu muammoni hal qilish uchun mavjud uskunalarni zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan almashtirish kerak. Sanoatni modernizatsiya qilish uchun davlat dasturlari va investitsiya jalb qilish mexanizmlarini kuchaytirish muhimdir.

- Xom ashyo taqsimoti va sarfini optimallashtirish orqali tannarxni kamaytirish va ishlab chiqarish samaradorligini oshirish mumkin. Bu uchun xom ashyo manbalarini diversifikatsiya qilish, qayta ishlashni chuqurlashtirish va yangi turdagi xom ashyolarni import qilishni kamaytirish zarur. Xom ashyo bozorini yaxshilash va unga bo'lgan talabni to'g'ri tahlil qilish ham muhim.

- Mehnat unumdorligini oshirish uchun malakali kadrlar tayyorlashga alohida e'tibor qaratish zarur. Yangi texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish uchun malakali ishchi kuchini tayyorlash tizimini kuchaytirish kerak. Bu uchun ishlab chiqarishdagi mutaxassislar uchun maxsus treninglar va malaka oshirish kurslarini tashkil etish lozim.

- To'qimachilik sanoatining global bozorga muvaffaqiyatli kirib borish uchun eksport salohiyatini oshirish zarur. Mahsulot diversifikatsiyasi, yangi mahsulot turlarini ishlab chiqish va sifatni yaxshilash orqali eksportga yo'naltirilgan strategiyani ishlab chiqish kerak. Mahsulotlarni xalqaro bozorga moslashtirish va zamonaviy marketing tadqiqotlarini o'tkazish orqali to'qimachilik mahsulotlarining eksporti oshirilishi mumkin.

- Sanoatni rivojlantirish uchun xorijiy va ichki investitsiyalarni jalb qilish zarur. Investitsiya muhiti va davlat tomonidan investorlar uchun yaratiladigan rag'batlantirishlar, texnologiyalarga investitsiya kiritishni ko'paytirishi mumkin. Bundan tashqari, sanoat korxonalarida moliyaviy boshqaruvni yaxshilash, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish va rentabellikni oshirish uchun yangi moliyaviy strategiyalarni ishlab chiqish zarur.

- To'qimachilik mahsulotlariga bo'lgan ichki va tashqi bozor talablari yaxshi o'rganilishi kerak. Marketing tadqiqotlari orqali bozor segmentlarini aniqlash va ular bo'yicha samarali marketing strategiyalarini ishlab chiqish lozim. Xalqaro bozorlarni o'rganish, yangi bozorlarni kashf etish va mahsulotlar uchun raqobatbardosh narxlarini belgilash uchun marketingga alohida e'tibor qaratish zarur.

- To'qimachilik sanoati bo'yicha xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va integratsiya jarayonlarini kuchaytirish muhim. Global bozorlar bilan raqobatbardoshlikni oshirish uchun xalqaro texnologiyalar va tajriba almashish, hamkorlikda yangi mahsulotlarni ishlab chiqarish va innovatsion yechimlar yaratish zarur. Shu bilan birga, to'qimachilik sanoatida xalqaro kooperatsiya va hamkorlikni rivojlantirish uchun huquqiy mexanizmlar ishlab chiqilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. (2020, iyun 24). To'qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish va eksport salohiyatini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida (PQ-4809-son). *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining huquqiy hujjatlari to'plami*, 2020, 24-iyun.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2022, dekabr 27). To'qimachilik sanoatining eksport salohiyatini oshirish, xom ashyo taqsimotini yaxshilash va yangi ishlab chiqarish tarmoqlarini yaratish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida (PQ-5260-son). *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining huquqiy hujjatlari to'plami*, 2022, 27-dekabr.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori. (2023, fevral 15). To'qimachilik sanoatini raqobatbardoshligini oshirish va unga doir davlat dasturini amalga oshirish bo'yicha yangi chora-tadbirlar to'g'risida (PQ-5812-son). *O'zbekiston Respublikasi Prezidentining huquqiy hujjatlari to'plami*, 2023, 15-fevral.

4. Shavkatova, X. (2021). *To'qimachilik sanoatining iqtisodiy salohiyatini baholash: Resurslardan foydalanish samaradorligi* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti.

5. Tursunov, N. (2019). *To'qimachilik sanoatining samaradorligini tahlil qilish va uni rivojlantirish yo'llari* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Texnika Universiteti.

6. Tursunov, N. (2020). *To'qimachilik sanoatining rivojlanishi va eksport salohiyatini oshirish: Texnik va texnologik modernizatsiya, yangi mahsulot turlari va strategiyalar* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti.

7. Yuldashev, A. (2021). *To'qimachilik sanoatining barqaror rivojlanishi: Xom ashyo resurslarini boshqarish va importga nisbatan qaramlikni kamaytirish* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Texnika Universiteti.

8. Shamsiev, B. (2022). *To'qimachilik sanoatida innovatsion texnologiyalarni qo'llash va raqobatbardoshlikni oshirish* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti.

9. Mamatov, R. (2021). *To'qimachilik sanoatining diversifikatsiyasi va innovatsiyalar orqali samaradorligini oshirish* (Dissertatsiya). Samarqand Davlat Universiteti.

10. Tashpulatov, K. (2020). *To'qimachilik sanoatini modernizatsiya qilishda innovatsion texnologiyalarni joriy etish va energiya resurslarini tejash* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Texnika Universiteti.

11. Davronov, N. (2021). *To'qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish va yangi mahsulotlarni ishlab chiqish* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti.

12. Davronov, N. (2021). *To'qimachilik sanoatining raqobatbardoshligini oshirish va yangi mahsulotlarni ishlab chiqish* (Dissertatsiya). Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti.